

legal doctrine analyzes the concept of information, the system of regulation of information relations, explores the features of its components. In article are made the conclusion of the distribution on the regulation of information relations as general provisions of the Civil Code of Ukraine, as well as some norms of civil legislation.

Key words: information, information relations, the right to information, information rights, intellectual property, information legislation.

УДК 346.9

С. Я. ФУРСА, Є. І. ФУРСА

Світлана Ярославівна Фурса, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Євген Іванович Фурса, кандидат юридичних наук, професор Київського національного торговельно-економічного університету

ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТІ СУДДІ – НОВИЙ ЗМІСТ МЕДІАЦІЇ

Період реформування правової системи України характеризується новим етапом, пов'язаним із удосконаленням процесуального законодавства. Априорі можна з упевненістю стверджувати, що якість судочинства залежить не тільки від персонального складу судів, а й від досконалості тих правил, яким будуть підпорядковані судді та інші посадові особи правоохоронних і правозахисних органів. Тому важливість цього етапу важко переоцінити, і це зумовлює необхідність послідовного та ґрунтовного аналізу основних положень чинного законодавства та проектів змін до нього. На останньому аспекті й слід сьогодні сконцентрувати увагу, що й буде робитися авторами, і до цього ми закликаємо інших фахівців.

Так, останнім часом значну увагу вченими приділяється медіації як альтернативному способу врегулювання спорів і про це пише багато авторів. «На сьогоднішній день в Україні існує недовіра суспільства до судової системи й суддів та припущення щодо їх неоективності та упередженості у вирішенні спорів, що й надає поштовх для пошуку нових та альтернативних способів вирішення приватноправових спорів, що цим самим створює вибір для кожного громадянина самому обирати спосіб вирішення конфлікту»¹. Щодо невдоволення діяльністю суддів, то це положення можна вважати загальноновизнаним, але сам громадянин не здатен обирати «спосіб вирішення конфлікту», оскільки для застосування медіативних процедур необхідно є згода обох сторін спору. Якщо до цього додати незначну юридичну обізнаність громадян, то не варто очікувати позитивних результатів від запровадження медіації в Україні. Так, на ментальному рівні пересічні громадяни змушені для захисту власних прав звертатися до суду навіть при недовірі до діяльності суддів, оскільки іншого варіанта не існує.

Водночас медіація повинна одержати довіру громадян взаємовигідними і швидкими результатами. Крім того, для її пропагування слід матеріально зацікавити фахівців, включаючи матеріальну зацікавленість медіаторів, адвокатів та інших фахівців, які застосовуватимуть медіативні процедури, а також здійснюватимуть представництво інтересів осіб. Тут має йтися і про нову практику укладання короткотермінових договорів, які будуть орієнтовані на вирішення спору, а не на тривалі й послідовно вчинювані процесуальні дії тощо. Тому можна і необхідно говорити про запозичення іноземного досвіду, але варто зважати й на те, що не весь такий досвід швидко та адекватно впроваджується в реальній українській практиці. Зокрема, давно говорилося про запровадження в українську практику сімейного адвоката (Фурса С. Я. Консультативная работа адвоката по делам о разделе имущества супругов: перспектива семейной медиации / С. Я. Фурса // Цивилистическая процессуальная мысль; под общ. ред. Фурса С. Я. – К.: Алерта, 2015. – С. 419–428), але ця пропозиція не набула реального втілення в суспільних відносинах. Однак саме сімейний адвокат має пряму зацікавленість у тому, щоб швидко й без зайвих затрат часу знайти компромісний варіант вирішення спору і, бажано, без звернення до суду тощо.

Тому при запровадженні медіації в Україні ми мусимо бачити глибокі матеріальні та інші інтереси, а не тільки модні течії в праві іноземних країн. Так, в Україні передбачається, що «сторони самі знаходять шляхи вирішення спору, а медіатор тільки організовує процес переговорів, знімає емоційне напруження, перефокусовує увагу сторін з позицій на інтереси, знімає психологічні структурні та інші бар'єри, які перешкоджають прийняттю спільного рішення сторонами, сприяє налагоджуванню діалогу та встановленню партнерських відносин між сторонами»². Не вдаємось до прискіпливого аналізу застосованих положень, зокрема, щодо неможливості «перефокусування увагу сторін з позицій на інтереси», оскільки для сторін це взаємопов'язані та взаємно обумовлюючі поняття, а не самостійні. Не варто очікувати від пересічних громадян кваліфікованого вирішення спорів, коли у них відсутні елементарні юридичні знання. Так, громадяни здатні поторгува-

тися і домовитися з приводу визначення розміру завданої шкоди, наприклад, коли йдеться про вартість претензії, умовно, в 10 гривень, а інша сторона погоджується на 5 гривень. Але в питаннях складних і багатоваріантних спорів потрібне і системне сприйняття права, і знаходження оптимального й комплексного виходу зі спірних відносин, що має визначати високу кваліфікацію для медіаторів. Для зняття ж психологічних бар'єрів необхідні спеціальна підготовка і фах, що не залежить безпосередньо від юридичної кваліфікації. Тому поряд з юридичною потрібна й спеціальна підготовка юристів у галузі психології, психіатрії, оскільки в багатьох юридичних ВНЗ не викладаються такі дисципліни, як психологія, психіатрія тощо.

Тому несподіваними здаються висновки вчених, які звертають увагу лише на очікувані позитивні результати від впровадження медіації тільки завдяки прийняттю законопроекту, а саме: «Набрання чинності та введення в дію Закону України «Про медіацію» сприятиме швидкому вирішенню цивільних, господарських, сімейних, трудових, адміністративних спорів без залучення коштів з державного чи місцевого бюджетів, зменшить навантаження справ у суді на суддю, підвищить рівень довіри населення до суду, розширить повноваження нотаріусів, виконавців, а домовленості, досягнуті в процесі медіації, будуть дотримуватися, тощо»³. Тобто, такий прогноз деякою мірою є передчасним, оскільки необхідно провести значну роботу з відбору кваліфікованих медіаторів, щоб перші невдачі в цій сфері не призвели до негативної реакції суспільства.

Крім того, виходячи із аналізу даної думки, можна зробити висновок про те, що у ній мають місце суперечливі положення, оскільки передбачається вирішення спорів поза судом. Однак, водночас, такий процес має підвищити довіру до суду. Якщо спір буде вирішуватися в добровільному компромісному порядку та «досягнуті в процесі медіації домовленості будуть дотримуватися», то повноваження виконавців мають зменшуватися, а не розширюватися (збільшуватися), як і рівень навантаження на них.

Так само несподівано в проекті Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК) зроблено спробу врегулювати питання домовленостей між сторонам як у досудовому, так і в судовому порядку, з чим важко погодитися загалом, і з багатьма положеннями конкретно. У проекті ЦПК з'явилось нове поняття «врегулювання спору за участі судді», яке пропонується включити до позовного провадження після глави «Підготовче провадження» як окрему главу 4, але із запровадженням такої новели можна прогнозувати декілька важливих і небезпечних моментів. Так, автори законопроекту, фактично, пропонують новий вид медіації, оскільки при врегулюванні спору за участі судді має йтися фактично про врегулювання спору за участі посередника-судді. Але кардинальні відмінності такого врегулювання спору коротко можна сформулювати за такими ознаками:

- 1) суддя виступатиме напівофіційно, оскільки передбачається можливість його спілкування публічно і наодинці з кожною із сторін (ч. 1 ст. 204 проекту ЦПК);
- 2) обов'язковий і необов'язковий порядок врегулювання спору (ч. 1 ст. 17 проекту ЦПК);
- 3) зміст діяльності судді щодо врегулювання спору таємний (п. 2, 4 ч. 1 ст. 71), оскільки «забороняється використовувати портативні, аудіотехнічні пристрої, а також здійснювати фото- і кінозйомку, відео-, звукозапис (ч. 7, 9 ст. 204 проекту ЦПК), крім того, дії судді непослідовні, безпредметні й суперечливі;
- 4) пропонується враховувати процес і результати врегулювання спору в правовому контексті в інших провадженнях.

Усі наведені ознаки можна помітити в різних нормах проекту ЦПК, що розташовані в різних главах та параграфах, тому потрібен буде послідовний аналіз наведених положень з урахуванням передбачуваної їх дії. Зрозуміло, що такий аналіз слід проводити в критичному контексті, оскільки на сьогодні слід застерегти ті негативні наслідки, які можуть виникнути при їх запровадженні.

Так, сам факт звернення до суду свідчить про те, що позивач намагається знайти правову допомогу у суду та сподівається на швидкий і об'єктивний розгляд справи відповідно до визначеної законом процедури. В іншому разі позивач не обмежений у праві звернутися до сторони з протилежними інтересами як особисто, так і через представника. Але ж він звернувся до суду в порядку позовного провадження, отже, не шукає альтернативних способів врегулювання спору. Авторами тут навмисно не застосовується термін «правопорушник», оскільки в цивільному судочинстві доволі багато справ безпосередньо не пов'язані з правопорушеннями, отже, значна частина із них стосується вирішення спорів.

Квінтесенція діяльності суду – це врегулювання спірних відносин, припинення правопорушення тощо. Але замість правової допомоги та прямого захисту з боку держави в проекті ЦПК передбачається можливість і врахування вжиття заходів досудового врегулювання спору, якщо такі проводилися, зокрема, у разі визначення законом обов'язкового досудового порядку врегулювання спору (п. 6 ч. 3 ст. 176 проекту ЦПК). Тобто, це крок назад, а саме до повернення обов'язкового досудового врегулювання спору, який існував до прийняття Конституції України у 1996 р., зокрема, у ст. 136 ЦПК в редакції від 1963 року. За допомогою такого механізму, як обов'язкове досудове врегулювання спору, позивачів на тривалий час або взагалі усували від судового захисту, що й спричинило необхідність конституційно гарантувати право на безпосереднє звернення до суду, про що зазначалось у ст. 124 Конституції (яка нині зазнала змін) та у постанові пленуму Верховного Суду України «Про застосування Конституції при здійсненні правосуддя».

Аналогічне положення простежується в ч. 1 ст. 17 проекту ЦПК «Основні положення досудового врегулювання спорів», де зазначається щодо врегулювання спору таке: «Сторони вживають заходи для досудового врегулювання спору за домовленістю між собою або у випадках, коли такі заходи є обов'язковими згідно із законом». Тому таку позицію законотворців важко назвати прогресивною.

Друга ж частина ст. 17 проекту ЦПК кореспондує правопорушнику обов'язок поновити порушені права, не чекаючи пред'явлення претензії та позову. Але такий обов'язок правопорушника можна сприймати як декларативний, якщо його не підкріплювати відповідними санкціями. Зокрема, тут можна встановити додаткове зобов'язання щодо відшкодування моральної шкоди, штраф, пеню тощо. Хоча, на наш думку, такі взаємовідносини не потрібно штучно ускладнювати, оскільки згідно з принципом диспозитивності саме позивач має формувати претензії до правопорушника. Схематично ж можна було б покласти на правопорушника обов'язок першим пропонувати шляхи припинення правопорушення і відновлення прав позивача, тобто ініціювати і вступати в досудове мирове врегулювання конфліктних (проблемних) питань. Але очевидно, що досудове врегулювання відносин між правопорушником та іншою стороною, як правило, заходитиме в глухий кут при визначенні розмірів відшкодування, включаючи моральну шкоду. Тому слід визнати, що важко однозначно враховувати поведінку сторін у досудовому врегулюванні спорів та наслідків правопорушень, оскільки критерії для відповідної оцінки за сучасних умов нереально сформулювати, особливо, коли їй необхідно буде застосовувати до різних категорій справ.

Отже, очевидно стає концепція авторів законопроекту щодо широкого запровадження медіації як у досудовому врегулюванні спорів, так і в процесі розгляду справи за участі судді. При цьому поняття «врегулювання спору» запропоновано у проекті ЦПК використовувати як самостійне і самодостатнє. Зокрема, у п. 3 ч. 4 ст. 186 проекту ЦПК встановлено, що «заява повертається, коли до постановлення ухвали про відкриття провадження у справі від позивача надійшла заява про врегулювання спору або заява про відкликання позовної заяви». Але ж заява про врегулювання спору потребує за аналогією з процедурою визнання мирової угоди роз'яснення умов, на яких сторони погодилися «завершити спірні відносини» тощо. Більше того, така заява має супроводжуватися відкликанням позовної заяви, щоб суд її не розглядав. Тобто, з одного боку, в такій ситуації можна констатувати розширення способів вирішення спірних відносин, що само собою є позитивним аспектом, а, з другого, у разі наступного продовження спору, що не виключається, виникне необхідність належної кваліфікації умов врегулювання спору тощо.

Підтримуючи позицію авторів законопроекту щодо можливості і необхідності запровадження поняття «врегулювання спору» на досудовій стадії розвитку спірних відносин, можна і потрібно говорити про фіксацію способу та умов його вирішення, а саме в нотаріальному порядку. Але з кваліфікацією та порядком врегулювання спору після звернення до суду, запропонованому в законопроекті, важко погодитися, оскільки в ньому нічого не говориться про форму фіксації домовленостей. На думку авторів, єдиний раціональний спосіб фіксації умов врегулювання спору має передбачати укладання і визнання судом мирової угоди.

Дійсно, маючи власний досвід врегулювання складних спірних відносин, можна зауважити, що судді доволі часто обмежують сферу умов мирової угоди заявленим в суді позовом, хоча реальні відносини значно ширші. Наприклад, у сімейних відносинах доволі часто стикаються аліментні відносини з визначенням місця проживання дитини, а також з пред'явленим позовом про розподіл спільної сумісної власності подружжя тощо. За традиційною схемою дій суду ці відносини розглядаються в різних справах, оскільки з формального боку судді роз'єднують позовні вимоги, заявлені в одній позовній заяві, мотивуючи свою позицію складністю провадження тощо.

Однак у реальній цивільній справі одним із авторів статті було запропоноване комплексне компромісне вирішення спірних правовідносин, яке влаштувало обидві сторони, і після «опору» судді угода була посвідчена нотаріально й виконана, коли за рахунок спільної сумісної власності на ім'я дитини в рахунок аліментних зобов'язань була передана частина нерухомої спільної сумісної власності. Альтернативним варіантом було подання заяви про об'єднання зазначених справ в одне провадження і укладання мирової угоди, яка за правовим значенням істотно значиміша, ніж угода, посвідчена нотаріусом. Що поганого було для судді в тому, що сторони укладають мирову угоду і в ній вирішують всі спірні питання? Вважаємо, що відповідь на таке питання й має врегульовуватися в новому ЦПК, щоб усунути штучні створювані суддями формальні проблеми, які фахівці змушені «обходити» за допомогою нотаріальної форми посвідчення угод.

Загалом, щодо обов'язкового і необов'язкового порядку врегулювання спору за участі суду (ч. 1 ст. 17 проекту ЦПК), то така позиція може розцінюватися як крок назад, оскільки зобов'язувати законом сторін до неофіційного врегулювання спору через суд не можна хоча б тому, що це призводитиме до зайвої втрати коштів та часу, очевидного впливу на сторону з боку суду тощо. Участь у врегулюванні спору на спільних нарадах представника, судді обов'язково призводитиме до додаткових витрат, і сама процедура може тривати 30 днів, що й морально ускладнюватиме врегулювання спору.

Так само важко погодитися й з першою характерною ознакою врегулювання спору за участі судді, коли:

- а) суд у підготовчому засіданні встановлює строки та порядок врегулювання спору за участі судді за наявності згоди сторін на його проведення – це офіційна інформація, яка має відобразитися в ухвалі;
- б) закриті наради проводяться за ініціативою судді з кожною із сторін окремо (ч. 1 ст. 204 ЦПК).

Отже, тут очевидна суперечність публічної і непублічної сфери діяльності суду, нехтується роль представників сторін в цивільному процесі, а саме: коли вирішується питання про врегулювання спору не передбачається участі представників сторін у вирішенні цього зважливого питання. І так само суд залишатиметься сам на сам зі стороною, позбавленою правової допомоги з боку представника.

Слід звернути увагу й на термінологію. Не доводиться говорити про влучність застосування термінів «спільна та (або) закрита нарада», оскільки вони абсолютно неадекватні принципу змагальності цивільного процесу і публічному характеру діяльності суду. Зокрема, що означає «спільна нарада» осіб з протилежними

інтересами? При спрощеному сприйнятті терміна «закрита нарада» можна визнати, що суддя неофіційно «порадиться» з однією зі сторін і визначить «вагомість її аргументів», а потім з'ясує «пропозицію» іншої сторони. Тобто, всі надбання науки цивільного процесу, що стосувалися застережень неофіційних контактів суддів і сторін, нині зводяться нанівець. Не важко передбачити, що на «нарадах» сторонам буде рекомендуватися замінити грамотного і непоступливого представника на іншого, наближеного до суду тощо.

Як конкретно сприймати термін «нарада», яка послідовність і кількість проведення нарад тощо? Так, встановлено, що на початку проведення першої спільної наради з врегулювання спору суддя роз'яснює сторонам мету, порядок проведення врегулювання спору за участі судді, права та обов'язки сторін. Але які конкретно права та обов'язки сторін тут можуть мати місце, зокрема, чи можна тут, як у судовому засіданні, надавати пояснення, задавати питання чи лише слухати суддю? Чи можна йому заявити відвід тощо?

Якщо зіставити ч. 4 та ч. 5 з ч. 6 ст. 204 проекту ЦПК, то стане очевидною їх суперечність. Зокрема, з одного боку, «під час проведення спільних нарад суддя з'ясовує підстави та предмет позову, підстави заперечень, роз'яснює сторонам предмет доказування по категорії спору, який розглядається, пропонує сторонам надати пропозиції щодо шляхів мирного врегулювання спору та здійснює інші дії, направлені на мирне врегулювання сторонами спору. Суддя може запропонувати сторонам можливий шлях мирного врегулювання спору. 5. Під час закритих нарад суддя має право звертати увагу сторони на судову практику у аналогічних спорах, пропонувати стороні та (або) її представнику можливі шляхи мирного врегулювання спору». З іншого боку, згідно з ч. 6 «...суддя не має права надавати сторонам юридичні поради та рекомендації, надавати оцінку доказів в справі».

Зі короткого зіставлення виходить, що до «юридичних порад» не належить «можливий шлях мирного врегулювання спору», а визначення і «роз'яснення предмета доказування по категорії спору, який розглядається», може бути абстрактним і не стосуватися оцінки доказів у справі. Тобто, коли суддя буде ділитися власним досвідом і теоретичними розробками процесу доказування, то ці роз'яснення сторонам та їх представникам абсолютно не потрібні. Якщо ж предмет доказування буде аналізуватися в контексті наданих сторонами доказів, то позиція судді стане очевидною щодо вирішення даної справи.

Коли ж суддя запропонує стороні можливі шляхи мирного врегулювання спору, а остання не погодиться з такою пропозицією, то на чиєму боці буде суддя? В якому ракурсі суддя буде наводити стороні інформацію про судову практику у аналогічних спорах? Очевидно, що така інформація має спонукати сторону до певних поступок або свідчити про програшність позиції загалом і необхідність погодитися на мінімум. Отже, можна зробити висновок, що суддя буде неофіційно впливати на сторону, позбавлену правової допомоги.

До чого ж в такому разі зводяться дії судді, які не мають ні послідовності вчинення, ні конкретного змісту, а також певною мірою дублюють його ж дії в підготовчому засіданні (ст. 198 проекту ЦПК)? Отже, діяльність судді буде лежати в невизначеній площині, а тому залежатиме від його інтересів у конкретній справі та його кваліфікації. Наприклад, як мінімум, перед відпусткою або для зменшення чи збільшення кількості розглянутих справ можна впливати на сторону в той чи інший бік тощо.

З наведеного можна зробити загальний висновок про те, чому автори законопроекту встановили, що зміст діяльності судді з врегулюванням спору таємний (п. 2, 4 ч. 1 ст. 71 проекту ЦПК), оскільки не можна здійснювати навіть звукозапису тощо. Наприклад, ще за старим законодавством один із авторів даної статті як представник постраждалої від самоуправства особи звернувся до суду із заявою про порушення відповідної справи, але неофіційна порада судді його шокувала. Так, була зроблена пропозиція не морочити голову судді дрібницями, взяти сокиру і зламати на дверях старий замок та поставити свій. Скільки зусиль довелось докласти, щоб пояснити людині похилого віку, що суддя також може пожартувати та помилятися... Тому неофіційні наради із суддями, коли вони будуть проводитися без офіційного фіксування змісту слів, сказаних офіційною особою, можуть призводити до неочікуваних результатів...

Непослідовно, на нашу думку, в п. 4 ч. 3 ст. 142 проекту ЦПК визначено, що при вирішенні питання про розподіл судових витрат суду необхідно враховувати дії сторони щодо врегулювання спору мирним шляхом під час розгляду справи, стадію розгляду справи, на якій такі дії вчинялись. І це при тому, що зміст таких дій має зберігатися в таємниці.

Проведений загальний конструктивний критичний аналіз, але не прискіпливий, доводить необхідність комплексного й широкого обговорення важливих питань проекту ЦПК. Тут навіть не йдеться про зміст окремих норм проекту ЦПК, некоректність нової термінології, а наголошується на необхідності зупинення подальшої роботи над даним законопроектом, оскільки навіть страшно собі уявити, до яких негативних наслідків може призвести його впровадження в цивільне судочинство.

Складається таке враження, що експерименти над фахівцями – це сучасна законотворча практика. Так, не встигли виважено відреагувати на попередній законопроект ЦПК і тільки почали з'являтися окремі статті щодо його змісту, як з'являється абсолютно новий законопроект ЦПК, який не враховує висловлених зауважень на попередній, усталеній термінології тощо. Навіщо постійно «придумувати» новий ЦПК, коли необхідно враховувати попередній досвід використання чинного ЦПК, надбання вчених, а іноземний досвід слід адаптувати до української правової системи.

Тому небезпека прийняття Верховною Радою України новоствореного проекту ЦПК має спонукати вчених, суддів, адвокатів до активної позиції, щоб не довелось у подальшому швидко вносити до нього зміни, оскільки некоректність положень ЦПК негативно позначатиметься на захисті прав осіб, інтересах держави тощо.

¹ Фрищин О. А. Медіація як еволюція та альтернатива переговорного процесу у вирішенні приватноправових та комерційних спорів / О. А. Фрищин // Матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (5–6 травня 2017 р.). – Івано-Франківськ, 2017. – С. 353–356. – С. 354.

² Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про медіацію» від 19.03.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/>

³ Кармаза О. О. Перспективи розвитку інституту медіації в Україні / О. О. Кармаза // Матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (5–6 травня 2017 р.). – Івано-Франківськ, 2017. – С. 93–96.

Резюме

Фурса С. Я., Фурса Є. І. Врегулювання спору за участі судді – новий зміст медіації.

Стаття присвячена аналізу новел проекту Цивільного процесуального кодексу – врегулювання спору з участі судді.

Ключові слова: цивільний процесуальний кодекс України, суд, спір, врегулювання, суддя, медіація.

Резюме

Фурса С. Я., Фурса Е. И. Урегулирование спора с участием судьи – новое содержание медиации.

Статья посвящена анализу новел проекта Гражданского процессуального кодекса – урегулирование спора с участием судьи.

Ключевые слова: гражданский процессуальный кодекс Украины, суд, спор, урегулирование, судья, медиация.

Summary

Fursa S., Fursa E. Settlement of disputes involving judges – new content mediation.

This article analyzes the project novels Civil Procedural Code of Ukraine – dispute settlement with participation of judges.

Key words: Civil Procedural Code of Ukraine, the court, dispute, settlement, judge, mediation.

УДК 347.1

В. К. АНТОШКІНА

Валерія Костянтинівна Антошкіна, кандидат юридичних наук, доцент ДВНЗ «Університет банківської справи»

СУБ'ЄКТНИЙ СКЛАД ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ТЛУМАЧЕННЯ

Реалізація права, тобто втілення правових приписів у життя, в поведінку людей, неможливе без з'ясування змісту юридичних норм, волі законодавця, що знаходиться в них. Цей процес виявлення волі в юридичній науці і практиці визначається поняттям «тлумачення права».

Тлумачення норм права – це діяльність зі з'ясування і роз'ясненню змісту, вкладеного в норму права правотворчим органом, для її правильного застосування, яке здійснюється різними суб'єктами тлумачення.

Дане питання розглядалося в працях таких вчених, як Л. С. Алексєєв, С. І. Вільнянський, Я. С. Вольфовська, С. А. Голунський, А. І. Денисов, Б. В. Малишев, О. В. Москалюк, А. С. Піголкін, М. С. Строгович, Ю. Т. Ткаченко, А. С. Шляпошніков та ін. Проте досі вчені не дійшли згоди щодо структурного об'єктного та суб'єктного складу, тому дане питання не втрачає своєї актуальності.

Саме тому об'єктом дослідження даної статті будуть виступати питання суб'єктного складу при тлумаченні цивільно-правових норм.

З'ясування змісту нормативно-правових актів вимагає іноді значних зусиль від суб'єктів правозастосування, знання правової, літературної і спеціальної термінології, оскільки нормативно-правові акти викладені літературною мовою, в різних сферах суспільних відносин і знань.

Суб'єкт визначає предмет (матеріальні і нематеріальні блага, суспільні відносини та ін.), на який направляється його юридична діяльність, формуючи свої цілі. Активність суб'єкта полягає у вчиненні ним, у межах діючих прав, норм юридичних дій (бездіяльності), метою яких є отримання бажаного результату, і які зумовлюють юридичні наслідки. Водночас суб'єкт може використовувати допустимі правом предмети і явища, що допомагають забезпечити діяльність. У результаті цього у суб'єкта є особистий чи суспільний результат, який повинен задовольнити його потребу.

У процесі тлумачення норм цивільного права суб'єкт тлумачення аналізує, яке місце та або інша правова норма займає або займатиме в системі цивільно-правових норм, а також визначає, яка норма буде загальною, а яка – спеціальною, яка норма буде первинною, а яка – другорядною і т. п. Таким чином, з'ясувавши сенс нормативного припису суб'єкт тлумачення повинен враховувати ієрархічне розташування джерел цивільного права.

Тлумачення норм права проводиться всіма суб'єктами, які їх реалізують. Проте розрізняється юридичне значення результатів тлумачень залежно від того, хто тлумачить норми права. А тому важливим є питання класифікації видів тлумачення за його суб'єктами.